

Vrijheid van meningsuiting in Rwanda

Agnès Uwimana en Saidati Mukakibibi schreven voor een lokale Rwandese krant, Umurabyo. Een aantal van deze artikelen was de Rwandese regering onwelgevallig. Het resultaat: gevangenisstraffen van 17 en 7 jaar wegens smaad, het bedreigen van de staatsveiligheid, divisionisme (het aanzetten tot verdeeldheid tussen bevolkingsgroepen) en het ontkennen van de genocide.

Door: Nani Jansen, Media Legal Defence Initiative

JIn januari 2012 vloog Nani Jansen, advocaat in het arrondissement Amsterdam en advocaat in dienstbetrekking bij de Londense NGO Media Legal Defence Initiative (MLDI), naar Kigali om samen met de Engelse barrister John Jones de journalistes bij te staan tijdens hun hoger beroep voor het Rwandese hooggerechtshof. Sinds het eindigen van de genocide in 1994 wordt Rwanda gezien als een exemplarisch voorbeeld van wederopbouw. Het land is rustig en maakt een gestage economische groei door. Dat leden van de oppositie en kritische journalisten routineus het zwijgen wordt opgelegd, wordt echter door menigeen over het hoofd gezien.

De zaak van Agnès en Saidati is in dit opzicht niet uitzonderlijk. Hoewel Rwanda druk doende is met herziening van haar media-

wetgeving, ontvluchtten in 2011 maar liefst 18 journalisten het land. Vrije pers bestaat er nagenoeg niet.

De steun van MLDI aan de journalistes bestond aanvankelijk uit het financieren van de lokale advocaten en het leveren van inhoudelijk juridische input. In aanloop naar het hoger beroep kwam echter het verzoek van de Rwandese advocaten een intensievere bijdrage te leveren; zij voelden zich niet vrij een sterke verdediging te voeren op het gebied van vrijheid van meningsuiting. Op dat moment traden wij toe tot de verdediging. We dienden een Franstalig beroepschrift in en vlogen naar Kigali.

De rechtszaal van het Hooggerechtshof is state of the art: gevuld met camera's, microfoons en grote beeldschermen en monitors. Deze technologische hoogstandjes stonden in enig contrast met de energievoorziening: om de zoveel minuten viel het licht uit, waarna de lampen onder luid getik weer aansloegen. Niemand blikte of bloosde wanneer dat gebeurde. Onze cliënten arriveerden gehuld in het standaard Rwandese roze gevangenisuniform en met geschoren hoofden. Voor de zitting hadden we uitgebreid de kans om te praten. Ze vertelden ons over het leven in de beruchte '1930'-gevangenis: één cel voor 30 personen, waarin de bedden werden gedeeld. Eén douche en één toilet per 100 gevangenen.

Toen de rechters arriveerden, dreigde de zaak eerst te worden afgeblazen. Er waren procedurele kwesties waarover beslist moest worden, namelijk het al dan niet toelaten van een amicus curiae

bijdrage, dus men wilde de zaak schorsen. Uiteindelijk was de president gevoelig voor ons betoog dat de journalistes bijna een jaar op deze dag hadden gewacht en dat de procedurele vragen niet aan het horen van de zaak in de weg hoefden te staan. Na een korte schorsing ging de zaak alsnog door en waren wij als verdediging aan het woord.

De Rwandese advocaten concentreerden zich bij pleidooi op Rwandees recht; wij richtten ons op vrijheid van meningsuiting, algemene beginselen van internationaal strafrecht en de strafmaat. Er werd aandachtig naar ons geluisterd en met name de President stelde goede, kritische vragen. Grappig was dat de rechters, behalve op het moment dat ze een vraag stelden, nauwelijks te zien waren door de enorme monitors op hun bureau. Dat ze iets wilden vragen werd duidelijk omdat er dan plotseling een hoofd vanachter tevoorschijn kwam. Opvallend was verder dat de journalistes zelf uitgebreid aan het woord werden gelaten en ook het soort vragen dat hen werd gesteld. Deze zagen vaak niet louter op de feiten, maar op de juridische kwalificatie daarvan. De volgende dag was de openbaar aanklager aan de beurt, waarna ons het laatste woord werd gegeven.

Vonnis werd tot twee keer toe uitgesteld; eerst om tot een beslissing over de amicus te komen en vervolgens omdat men 'het bewijs nog nader moest bestuderen'. Uiteindelijk kwam het Hooggerechtshof op 5 april 2012 met haar oordeel: vrijspraak voor het ontkennen van de genocide en divisionism en strafvermindering tot een totaal van 4 en 3 jaar op de andere punten.

Met aftrek van eerdere detentie moeten Agnès en Saidati nu nog twee en één jaar zitten. Hoewel dit een aanzienlijke verbetering is, kan zelfs deze korte(re) gevangenisstraf voor met name Agnès een doodvonnis betekenen. Zij is HIV-positief en de gebrekkige voeding en het gebrek aan medicatie in de gevangenis kunnen haar ieder moment fataal worden. MLDI gaat dan ook door met zich inzetten voor hun vrijlating en het zuiveren van hun naam van alle aanklachten.

Kijk voor meer informatie over Media Legal Defence Initiative en de mogelijkheid deel uit te maken van MLDI's pro bono netwerk op www.mediadefence.org. ■